

türkiye enerji sempozyumu ve enerji sektöründe yaşadıklarımıza ilişkin değerlendirmeler

Elektrik Mühendisleri Odası 22-24 Kasım 1999 tarihleri arasında Türkiye II. Enerji Sempozyumu düzenlendi.

Hazırlıkları bir yıl öncesinden başlayan sempozyumda, siyasal iktidarın ve ona bağımlı biçimde faaliyet yürüten enerji bürokrasisinin, 2000'li yıllardaki enerji politikalarına ait öncelikleri nesnel olarak değerlendirilmiş, konunun bütün tarafları (Kamu Kuruluşları, üniversite, sanayi, meslek odaları, sendikalar, dernekler), buldukları alanlardan sektörde yaşanan sorunlara bakış açılarını anlatma fırsatı bulmuşlardır.

Sempozyum, esas olarak bu yönüyle oldukça başarılıdır.

Sempozyum yürütme kurulu sekreteri olarak, EMO'nun düzenlediği bir etkinliğin tantımını yaparak, buradan kendimiz adına bir pay çıkarmak niyeti ile başardan söz etmediğimi hemen belirtmeliyim.

Burada, Sempozyumun başarısı olarak belirtmek esas nokta, çalışmaların hazırlık sürecinden, sempozyumun bitişine kadar bir niyetin ve ortak anlayış bütünlüğünün Yürütme Kurulu tarafından sergilenmiş olmasıdır.

Bu niyet, hayatın her alanını doğrudan etkileyen ve insanlar için yaşamsal bir öneme sahip olan enerjiyi, ortak bir

zeminde konunun bütün taraflarını biraraya getirerek tartışma niyetidir.

Bugün ülkemizde enerjiyi yönetenler, yurttaşlarına ve onların örgütlerine karşı büyük bir gizlilik içerisinde karar alma ve uygulama süreçlerini işletiyorlar.

1998 Yılı Aralık ayında Enerji Bakanlığı tarafından düzenlenen I. Enerji Şurası, sanayileşmenin temel unsuru olan kamusal bir hizmet alanının, en hızlı şekilde ve bütünüyle nasıl ticarileştirileceğine dair, şirket ve idare temsilcilerinin biraraya gelerek yaptığı planlama olarak yakın tarihimize geçti.

Enerji Şurası'nın ana çerçevesi böyle belirlendiği nokta da, doğaldır ki, ne meslek örgütleri, ne çalışanların sendikaları ne de, bilim insanları açısından bu çalışmalar içerisinde yeralma ve enerji alanında görüşlerini söyleme olanağı yaratılmamıştır.

Bu durumun Enerji Bakanlığının bilinçli bir uygulaması olduğunu söylemeye sanırım gerek yok.

Ancak, bir hukuk evletinde, idarenin, kamuyu ilgilendiren konularda aldığı her kararı yurttaşlar ve onları temsil eden örgütleri ile paylaşma, karar süreçlerinde bilgiyi kendi tekelden toplumsal alana yayma sorumluluğu varır.

Bugün, iktidar ve Enerji bürokrasisi böyle bir sorumluluğu hissetmek ve karar alma süreçlerinde demokratik bir mekanizma geliştirmek yerine, IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların hazırladığı programlar ile hareket etmeyi tercih ediyor.

Elektrik Mühendisleri Odası, böyle bir dönemde düzenlediği Enerji Sempozyumu ile, sadece kendi politikalarını tek sesli bir düzenleme ifade etmek yerine, enerji alanında demokratik ve çok sesli bir tartışma ortamının oluşmasının örneğini vermiştir.

174

Uluslararası Tahkimin Sonuçları

Bugün ülkemiz zor bir dönemeç ile karşı karşıyadır. Enerjiden, sağlığa, eğitimden, haberleşmeye kadar her şey özelleştiriliyor. Kamu kavramının içi boşaltılıyor.

Hep beraber yaşadığımız, POAŞ özelleştirmesinden TÜRKİBANK'a limanlardan HAVAŞ'a, ETİBANK SÜMERBANK özelleştirmelerinden Elektrik Dağıtım Şebekelerinde pay kapan medya tekellerine kadar gerçekleştirilen özelleştirmelere bakıldığında, buralara yönelen sermaye grupları ile siyasi iktidarlar arasındaki ilişkiler ağı araştırıldığında, nasıl bir yağma ve talan ile karşı karşıya kaldığımız daha net ortaya çıkacaktır.

Cumhuriyetin 76 yıllık birikimini oluşturan kamu varlıklarını, yerli ve yabancı özel sermayeye aktarmak konusunda pervasız bir tutum benimseyen siyasi kadrolar, bu politikaların ortaya çıkardığı yağma düzeninin hesabını vermek zorundalar.

Enerji sektöründe 1996'dan buyana değişik modeller altında gerçekleşen operasyon, ABD ve Avrupa'nın geleceğe dnük projeksiyonlarında Türkiye'ye biçilen enerji terminali olma rolüdür.

Bu rolü en iyi şekilde oynamaya niyetli olan 57. "Milliyetçi" ve teslimiyetçi hükümetimiz, Anayasanın 47, 125 ve 155. Maddelerini değiştirerek, Uluslararası Tahkim'i gündeme getirmişlerdir.

Bu değişiklik ile, ülkemizin ekonomik, sosyal ve siyasal bağımsızlığı tamamen yok edilmek istenmektedir.

Son dönemde, bu değişikliklerde yeterli görülmemekle Tahkime yönelik uyum yasaları adı altında, Enerji Bakanlığı'nın geçmişe dönük olarak onayladığı tüm projeler de tahkim kapsamına sokulmuştur.

Anayasa değişikliği yapılarak gündeme getirilen TAHKİM uygulaması ile, idarenin imtiyaz sözleşmeleri ve şartlaşmalar yönündeki eylemlerinden dolayı yargı denetimi dışında bırakılması ve Danıştay'ın imtiyaz sözleşmelerini inceleme yetkisinin kaldırılması hedeflenmektedir.

Uluslararası tahkim tam bir kapitülasyondur. Amacı kâr olan özel şirketlerle amacı kamu yararı olan devletler eşit olamayacağından aralarında tahkim olmaz.

Enerjiyi Yönetememe Krizi

Son yıllarda, siyasal iktidarlarca sık sık gündeme getirilen bir olguda ülkemizde enerji krizi olduğu, mevcut kaynaklarımız ile bu sorunun çözümünün olanaksız olduğu, karanlıkta kalmamak için, yerli veya yabancı sermayenin sektöre yatırım yaparak, enerji açığımızın karşılanması

gerektiği, bu çerçevede nükleer santral kurulmasının da enerji talebinin karşılanmasında önemli bir parametre olduğu ifade edilmektedir.

İlk bakışta doğru gibi algılanan bu söylemin kamuoyunu etkilememesi mümkün değil.

Hele ki, medya olanaklarını kendi istediği biçimde kullanma şansına sahip olan bir siyasal gücün, "Karanlıkta Kalma" senaryosunu toplumun sessizliğini koruması noktasında ne kadar iyi kullandığını da hep beraber gözlüyoruz.

Biz yıllardan beri enerji krizi olarak ifade edilen şeyin esas olarak "Enerjiyi Yönetememe Krizi" olduğunu, bugün yaşanan sorunları sonuçları itibarıyla tartışmanın yanıltıcı olacağını, gelinek noktanın tarihsel arka planı irdelenerek ve çözüm önerileri geliştirilerek tartışılması gerektiğini ısrarla söylüyoruz.

Ülkemizde enerjiyi yönetenlerin odamıza yönelik en klasik eleştirilerinden biri de, hep sektördeki sorunları öne çıkardığımız, ancak, çözüm önerileri geliştirmedeğimiz şeklindedir.

Bunun kasıtlı ve gerçek dışı bir ifade olduğunu hemen belirtmeliyim.

Elektrik Mühendisleri Odası, enerjinin kamuoyunda yoğun olarak tartışılmaya başlandığı özellikle son 5 yılda, hazırladığı raporlar ve düzenlediği panel ve sempozyumlar ile görüşlerini ifade etmiş, yapılması gerekenleri kısa, orta ve uzun vadede topluma anlatmıştır.

Amacı kâr olan özel şirketlerle amacı kamu yararı olan devletler eşit davranmadıkları aralarında tahkim olmaz.

175

Kriz Çözüm Önerileri

Elektrik Mühendisleri Odası kendi insan gücüne ve doğal kaynaklarına dayalı ulusal bir enerji politikasının hayata geçirilmesi için;

1. Elektrik enerjisinin üretim, iletim ve dağıtımının yeniden merkezi bütünsel yapısına kavuşturulmasını, sektörde çok başlılık ve eşgüdüm eksikliğinin biran önce giderilmesini,

2. 1990'lardan buyana devam eden ve bitirilemeyen Hidroelektrik Santrallerin tamamlanmasını,

3. Yüzde 90'ından fazlası tamamlanmış birçok hidroelektrik santrallerin ise, 30 yıllığına işletme haklarının devredilerek, olağanüstü imtiyazlar ve yüzde yüz alım garantili sözleşmeler ile, kamu denetiminin ortadan kaldırılarak, enerjinin pahalı üretilir hale getirilmesine son verilmesini,

4. Yetersiz olan elektrik dağıtım şebekelerinde, özellikle büyük şehirlerde oluşan dağıtım kayıplarının, yüzde 25-32 seviyelerinden, alt yapıya yapılacak yatırımlar ile kademeli olarak belirli bir sürede gelişmiş ülke seviyesi olan yüzde 8-10'lara çekilmesini, bu yolla, sisteme sağlanan elektrik enerjisi miktarında artış sağlanmasını,

5. Ülkemizde kurulu bulunan termik santrallerde, gerek teknoloji, gerekse yer seçiminden kaynaklı hatalar nedeniyle son derece düşük olan kapasite kullanma oranlarının, alınacak önlemler ile yükseltilmesini,

Bu amaçla, termik santrallerin ortalama yüzde 41 olan kapasite kullanma oranlarının, yapılacak ek yatırımlar ile

(Baca gazı arıtma ve kül tutma üniteleri), gelişmiş ülkeler seviyesine (yüzde 70-75) çıkarılmasını,

6. Başta özelleştirilen bölgeler olmak üzere (İstanbul Anadolu yakası/AKTAŞ, Çukurove Bölgesi/ÇEAŞ), durmuş bulunan tüm altyapı yatırımlarına öncelik verilmesini, bozulan merkezi yapının giderilmesi için, özelleştirme uygulamalarından hızla vazgeçilerek, özelleştirilmiş olan bölgelerin derhal merkezi sisteme dahil edilmesini,

7. Elektrik enerjisinin tüketiminde tasarrufu teşvik edici uygulamalara gidilmesini, enerjinin verimli kullanılması konusunda merkezi projeler geliştirilmesini, kademeli bir şekilde az enerji tüketen teknolojilere yönelinmesini,

8. Bütün dünyanın gerek çevre ve insan üzerindeki olumsuz etkileri, gerekse ekonomik olmayışı nedeniyle terkettiği nükleer teknolojinin ülkemiz gündeminden çıkarılmasını,

9. Siyasi nedenlerle kenara itilmiş olan deneyimli kadroların derhal sistemin ilgili birimlerinde görevlendirilmesini, sektörde, planlama ve karar verme aşamalarında, ulusal düzeyde konunun tüm taraflarını kapsayan bir Elektrik Enerjisi Ulusal Kurulu oluşturulmasını, oluşturulacak olan merkezi kurula siyasi iktidarların kolayca müdahale edemeyeceği özerk bir yasal yapı kazandırılmasını,

İsrarla söylüyoruz.

Sonuç olarak, bugün enerjiyi yönetme iddiası ile sektörü kaos ortamına itenlere basit bir sorumuz var. Bunun yanıtını sadece bize değil, bu ülkede vergi veren her yurttaşa dürüstçe vermelerini talep ediyoruz.

Aybaşlarında aldığınız ücret ile evinizin ekonomisini planlarken, elektrik faturanızı hangi öncelikte değerlendiriyorsunuz...

Bütçenizin uygun olmadığını düşünerek, fatura ödemeyip elektriğinizin kesilmesini göze alabiliyormusunuz...

Eğer hayır, elektrik faturalarımı düzenli olarak öderim diyorsanız, bu ülkenin enerjisinin neden yatırım yapmak için kaynak bulamadığını, bu kaynakları nereye aktardığını ve ne hakla insanları "karanlıkta kalacağız" diyerek tehdit ettiğinizi izah edin.

Cengiz Göltaş, EMO Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

176